

CUPRINS

ACTE NORMATIVE NOI

VIOREL MIHAI CIOBANU, GABRIEL BOROI, MARIAN NICOLAE: <i>Modificările aduse Codului de procedură civilă prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 138/2000 (I)</i>	3
ȘERBAN BELIGRĂDEANU: <i>Impactul Ordonanței Guvernului nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare asupra legislației muncii</i>	23
DACIAN-COSMIN DRAGOȘ: <i>Noua reglementare a contenciosului administrativ special în materia achizițiilor publice</i>	31

STUDII – DISCUȚII – COMENTARII

I. VASILE CĂRARE, II. MARIAN NICOLAE: <i>Discuții în legătură cu garantarea creditului ipotecar pentru construirea de locuințe</i>	44
FILIP POPESCU: <i>Cu privire la admisibilitatea cererii soțului, care a purtat în timpul căsătoriei numele celui alt soț, de a reveni la numele avut înainte de căsătorie, formulată pe cale principală, ulterior pronunțării divorțului</i>	74
MONNA-LISA BELU MAGDO: <i>Legislația națională și protecția dreptului omului la proprietate</i>	78
TIBERIU-CONSTANTIN MEDEANU: <i>Discuții în legătură cu unele cazuri de excludere a asociatului din societatea cu răspundere limitată</i>	88
ION DUMITRU: <i>Obligativitatea plății contribuției pentru asigurările sociale de sănătate de către magistrați și personalul auxiliar de specialitate</i>	93
ALEXANDRU ȚICLEA: <i>Convenția civilă de prestări servicii, alternativă a contractului individual de muncă</i>	97
VICTOR DUCULESCU, CONSTANȚA CĂLINOIU: <i>Câteva observații în legătură cu conceptul de drept constituțional comparat</i>	105

PROBLEME JURIDICE CURENTE

Despre eroarea de fapt în actele notariale (<i>Octavian Rădulescu, Paula Ioana Rădulescu, Maria Amalia Rădulescu</i>)	112
Câteva probleme referitoare la amânarea sau întreruperea executării pedepsei pe motiv de boală a condamnatului (<i>Costel Niculeanu</i>)	115
Cu privire la dreptul apărătorului de a declara apel pentru părțile din procesul penal (<i>Gigel Potrivitu</i>)	120
Participația penală proprie la infracțiunea de furt, în condițiile în care unul din subiecții activi are vreuna din calitățile prevăzute de art. 210 C.pen. (I. Sever Alicu, Cristinel Dumitreasa; II. Corneliu Turianu)	122
Aspecte procesuale privind liberarea condiționată (<i>Victor Nicolcescu</i>)	128
Considerații privind sancțiunea nulității în cadrul nerespectării dispozițiilor art. 6 alin. 5 din Codul de procedură penală (<i>Ioan Amărie</i>)	133

SINTEZE DE PRACTICĂ JUDICIARĂ

CRISTIANA TURIANU: <i>Contractul de donație reflectat în literatura juridică și practica judiciară</i> (I)	137
GHEORGHE JOSAN: <i>Probleme de drept penal material și de drept procesual-penal rezolvate de Curtea de Apel Suceava în semestrul I al anului 2000</i>	157

PRACTICĂ JUDICIARĂ REZUMATĂ ȘI COMENTATĂ

Căi de atac. Termen de exercitare. Cerere de apel fără stampilă de înregistrare. Neconcordanță între data din rezoluție și cea de pe cerere. Consecințe (Curtea de Apel Suceava, decizia finală nr. 467/2000, cu <i>notă</i> de Titus Pungă)	173
Circulație pe drumurile publice. Punerea în circulație și conducerea pe drumurile publice a unui tractor agricol neînmatriculat și fără permis de conducere (Curtea de Apel Craiova, decizia penală nr. 1584/1999, cu <i>notă</i> de Adrian-Valeriu Popa)	176
Parte responsabilă civilmente. Societate de asigurare (Curtea de Apel Timișoara, decizia penală nr. 1240/R/1998, cu <i>notă</i> de Mircea-Sandu Godea)	179
Rele tratamente aplicate minorului. Infracțiune simplă sau infracțiune continuată (Curtea Supremă de Justiție, secția penală, decizia nr. 1724/1999, cu <i>notă</i> de Dan Lupașcu)	184

DIN SOLUȚIILE INSTANȚELOR JUDECĂTOREȘTI

Practică judiciară (extrase)	187
<i>Indexul alfabetic</i> al actelor normative și deciziilor Curții Constituționale publicate în lunile septembrie și octombrie 2000	191

ACTE NORMATIVE NOI

MODIFICĂRILE ADUSE CODULUI DE PROCEDURĂ CIVILĂ PRIN ORDONANȚA DE URGENȚĂ A GUVERNULUI NR. 138/2000 (I)

dr. *VIOREL MIHAI CIOBANU*

Profesor univ. – Facultatea
de Drept din București

dr. *GABRIEL BOROI*

Conferențiar univ. – Facultatea
de Drept din București

drd. *MARIAN NICOLAE*

Asistent univ. – Facultatea de Drept din București

I. PRECIZĂRI PREALABILE

După modificarea din 1993, această a doua modificare masivă a Codului urmărește adaptarea procedurii la dinamica actuală a fenomenului conflictual, materializat în litigiile civile aduse judecății, obiectivele generale fiind: asigurarea în mai mare măsură a celerității în procesul civil, sporirea și modernizarea mijloacelor procesuale de realizare a drepturilor deduse judecății, exercitarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor procesuale ale părților în condițiile legii, sancționarea corespunzătoare a abuzului de drept și a tendințelor de tergiversare a judecății, economie de timp și bani pentru justițiabili, simplificarea și accelerarea executării silite.

Din nefericire, datorită intervenției Comisiei juridice a Camerei Deputaților, Curții Supreme de Justiție și Consiliului Legislativ, unele din propunerile comisiei din cadrul Ministerului Justiției care a elaborat proiectul au fost înlăturate, deși vizau aspecte esențiale pentru eficiența actului de justiție. Este suficient să ne referim la modificarea competenței, în sensul de a asigura preeminența Curții Supreme de Justiție în soluționarea recursurilor, ceea ce era de natură să asigure o practică judiciară unitară la nivelul țării sau la introducerea unui filtru la instanțele de recurs, care să ducă la evitarea supraaglomerării acestora cu recursuri vădit nefondate ori cu vicii de formă.

Cu toate acestea, modificările aduse prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 138/2000¹ sunt binevenite, fiind de natură să îmbunătățească calitatea

¹ Publicată în „Monitorul oficial al României”, partea I, nr. 479 din 2 octombrie 2000. Potrivit art. IX din prezenta ordonanță de urgență, ea a intrat în vigoare la 3 luni de la data publicării în „Monitorul oficial al României”, partea I, respectiv la 2 ianuarie 2001, pe aceeași dată abrogându-se:

actului de justiție. Recurgerea la modificarea Codului pe această cale, discutabilă și criticată deja, se datorează, fără îndoială, în primul rând, Senatului României, care nu a reușit să finalizeze dezbaterile proiectului nici măcar la nivelul Comisiei juridice, deși Camera Deputaților îl votase încă din decembrie 1998.

Fiind vorba de o lege procedurală, cu pronunțat caracter tehnic și fără conotații politice, ne exprimăm speranța că formula propusă nu va suferi modificări în procesul legislativ de aprobare a ordonanței. Tocmai de aceea ne-am propus, fiind și membrii ai comisiei de elaborare a proiectului, să examinăm în paginile revistei „Dreptul” principalele modificări ale Codului. Nu ne vom opri asupra acelor texte care nu reprezintă decât puneri de acord cu legislația sau terminologia în vigoare în prezent (de pildă: art. 38 alin. 2, art. 43, art. 44, art. 75, art. 81, art. 244, art. 245, art. 278) și nici asupra acelor care nu necesită explicații suplimentare (de ex. art. 108¹–art. 108⁵, privind amenzi judiciare și despăgubiri; art. 112, art. 130, art. 131, art. 138, art. 158, art. 169, art. 175, art. 189, art. 191, art. 200, art. 582, art. 585, art. 725 etc). De asemenea, dispozițiile nou introduse privind cercetarea procesului în cazul administrării probelor de către avocați (art. 241¹–art. 241²²) nu vor forma obiect al analizei noastre, urmând să se publice, pentru acestea, eventual, un studiu distinct.

II. COMPETENȚA INSTANȚELOR JUDECĂTOREȘTI

1. *În ce privește competența materială a tribunalelor*, este de semnalat modificarea acesteia în privința atribuțiilor ca primă instanță de fond. Astfel, potrivit art. 2 pct. 1 lit. a, tribunalele judecă „procesele și cererile în materie comercială al căror obiect are o valoare de până la 10 miliarde inclusiv, precum și cererile în această materie al căror obiect este neevaluabil în bani”. Se observă, în primul rând, o creștere substanțială a valorii (de la 10 milioane lei, la 10 miliarde lei), dar, de această dată, criteriul valorii nu mai departajează competența între tribunal și judecătoria, ci între tribunal și curtea de apel (art. 3 pct. 1 C.pr.civ.). În al doilea rând, textul actual tranșează o problemă controversată sub imperiul vechiului text, stabilindu-se că tribunalul rezolvă în materie comercială *toate cererile al căror obiect este neevaluabil în bani*. S-a exclus, în acest fel, competența judecătoriei, iar tribunalul este instanță de drept comun în această materie. În același domeniu comercial, art. 16 stabilește că „cererile în materia

-
- art. 1126, 1127 și 1824–1836 din Codul civil;
 - Legea LX 1881 privitoare la executarea silită imobiliară, cu modificările ulterioare;
 - Decretul-Lege nr. 603/1943 pentru simplificarea procedurii împărțelilor judiciare;
 - art. 889–909 din Codul comercial;
 - art. 72 alin. 1 și 2 din Ordonanța Guvernului nr. 11/1996 privind executarea creanțelor bugetare, cu modificările și completările ulterioare;
 - orice alte dispoziții contrare.

reorganizării judiciare și a falimentului sunt de competență exclusivă a tribunalului în circumscripția căruia se află sediul principal al debitorului”. Deși textul se află între cele care reglementează competența teritorială ne-am referit la el aici pentru că, în concordanță cu legea specială, Legea nr. 64/1995, republicată, stabilește și competența materială a tribunalului.

O a doua modificare a competenței de primă instanță a tribunalului se referă la litigiile civile, art. 2 pct. 1 lit. b prevăzând, în redactarea actuală, că tribunalele judecă „procesele și cererile în materie civilă al căror obiect are o valoare de peste 2 miliarde lei”. În această materie rămâne, în continuare, instanță de drept comun judecătoria, dar se poate observa o creștere accentuată a valorii care delimitează competența ei de cea a tribunalului (de la 150 milioane lei la 2 miliarde lei).

În sfârșit, competența materială a tribunalului ca primă instanță se îmbogățește cu o categorie de litigii și anume conflictele de muncă², tribunalul devenind instanță de drept comun în această materie. Într-adevăr, potrivit lit. b¹ a pct. 1 al art. 2, introdusă prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 138/2000, tribunalele judecă „conflictele de muncă, cu excepția celor date prin lege în competența altor instanțe”. S-a avut în vedere, pe bună dreptate, complexitatea litigiilor în această materie, dar și posibilitatea formării de secții specializate în cadrul acestor instanțe pentru soluționarea unor astfel de litigii.³

2. *Cât privește competența materială a curților de apel*, ca primă instanță, art. 3 pct. 1, astfel cum a fost modificat, prevede că acestea judecă „procesele și cererile în materie comercială al căror obiect are o valoare de peste 10 miliarde lei, precum și procesele și cererile în materie de contencios administrativ privind actele autorităților administrației publice centrale”. Se observă, în primul rând, o extindere a competenței curților de apel ca primă instanță, acestea soluționând și litigii comerciale evaluabile în bani, dacă valoarea depășește 10 miliarde lei. Deci, în prezent, criteriul valorii funcționează și în delimitarea competenței dintre tribunale și curțile de apel. Pentru toate ipotezele în care acest criteriu își găsește aplicare, sunt de o importanță practică deosebită prevederile art. 18, introduse prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 138/2000, conform cărora „instanța investită potrivit dispozițiilor referitoare la competență după valoarea

² Potrivit Legii nr. 168/1999 privind soluționarea conflictelor de muncă, (publicată în „Monitorul oficial al României”, partea I, nr. 582 din 29 noiembrie 1999), sunt *conflicte de muncă* conflictele dintre salariați și unitățile la care sunt încadrați, cu privire la interesele cu caracter profesional, social sau economic (așa-numitele *conflicte de interes*) ori la drepturile rezultate din desfășurarea raporturilor de muncă (așa-numitele *conflicte de drepturi*).

³ Precizăm că aceleași motive au stat la baza stabilirii competenței soluționării în primă instanță a litigiilor privind drepturile de asigurări sociale tot de către tribunale, conform dispozițiilor art. 155 din Lege nr. 19/2000 privind sistemul public de pensii și alte drepturi de asigurări sociale (publicată în „Monitorul oficial al României”, partea I, nr. 140 din 1 aprilie 2000), lege care, cu excepția unor texte, va intra în vigoare de la 1 aprilie 2001.

obiectului cererii rămâne competentă să judece chiar dacă, ulterior investiției intervin modificări în ceea ce privește cuantumul valorii aceluiași obiect”. Până la introducerea acestui text în cod, se decisese că instanța trebuie să-și decline competența în caz de majorare sau restrângere a pretențiilor și numai dacă modificarea era rezultatul executării parțiale a obligației din partea pârâtului instanța sesizată inițial rămâne bine investită⁴. În prezent, declinarea de competență este exclusă, evitându-se în acest fel tergiversarea judecății.

În al doilea rând, este de semnalat restrângerea competenței curților de apel ca primă instanță în materia contenciosului administrativ. Dacă textul anterior actualei modificări a fost criticat pentru neclaritate, totuși doctrina și jurisprudența stabiliseră că instanță de drept comun în această materie era curtea de apel⁵. Era o soluție firească, deoarece, în acest fel, recursurile erau judecate de către Curtea Supremă de Justiție și exista șansa unei practici unitare la nivelul țării în această materie sensibilă. Comisia de cod propusese, iar Camera Deputaților acceptase prin vot o altă variantă, mult mai clară și care răspundea, pe de o parte, exigenței menționate mai sus și, pe de altă parte, cerinței de a economisi bani și timp pentru cei interesați în cazul atacării unor acte administrative emise de autorități ale administrației publice locale. Astfel, art. 2 pct. 1 lit. c avea următoarea redactare: „procesele și cererile în materie de contencios administrativ privind actele autorităților publice și ale serviciilor publice descentralizate de la nivelul comunelor, orașelor, sectoarelor și municipiilor, cu excepția Municipiului București”, iar art. 3 pct. 1, în partea ce ne interesează, dădea în competența curților de apel ca primă instanță „procesele și cererile în materie de contencios administrativ, cu excepția celor date în competența tribunalelor”.

La forma adoptată prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 138/2000 s-a ajuns, urmare a presiunii Curții Supreme de Justiție, care a militat în permanență pentru diminuarea competenței sale, invocând insuficiența mijloacelor de care dispune (număr de judecători, săli de ședință de judecată ș.a.). Din păcate, soluția actuală nu numai că nu corespunde juridic, deoarece sporește considerabil riscul existenței unei practici diferite, dar nu este nici suficient de clară. Folosindu-se expresia „administrație publică centrală” s-ar putea crede că sunt avute în vedere numai autoritățile la care se referă Constituția, respectiv, ministerele și alte organe de specialitate din subordinea Guvernului și ministerelor sau înființate ca autorități administrative autonome. Or, dacă prezentul text exclude din competența curților de apel, fără nici un dubiu, controlul actelor administrative

⁴ A se vedea: V. M. Ciobanu, *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*, vol. I, *Teoria generală*, Editura Național, București, 1996, p. 410; G. Boroi, D. Rădescu, *Codul de procedură civilă comentat și adnotat*, ediția a II-a revizuită și adăugită, Editura All, București, 1995, p. 22; I. Deleanu, *Procedura civilă*, I, Editura Servo-Sat, Arad, 1998, p. 369–370; I. Leș, *Principii și instituții de drept procesual civil*, vol. II, Editura Lumina Lex, București, 1998, p. 299–300.

⁵ A se vedea: I. Deleanu, *op. cit.*, p. 398–399; V. M. Ciobanu, *op. cit.*, p. 414–416; I. Leș, *op. cit.*, 305; G. Boroi, D. Rădescu, *op. cit.*, p. 25.

care emană de la prefecturi, serviciile publice descentralizate la nivel județean și de la autoritățile publice județene și ale Municipiului București, nu aceeași soluție trebuie dată pentru controlul actelor administrative care provin de la alte autorități centrale decât cele menționate anterior, respectiv Parlamentul, Președinția, Guvernul, Curtea Constituțională, Curtea de Conturi, Uniunea Avocaților din România, Uniunea Națională a Notarilor Publici etc. Ar fi cu totul nepotrivit ca actele administrative ale acestor autorități centrale să fie controlate de către tribunale.

În ce privește curțile de apel s-a modificat și competența lor ca instanțe de recurs. Astfel, art. 3 pct. 3 stabilește că vor judeca „recursurile declarate împotriva hotărârilor pronunțate de tribunale în apel sau împotriva hotărârilor pronunțate în primă instanță de tribunale în procesele și cererile în materie comercială, precum și în alte cauze prevăzute de lege”.

Concluziile ce se pot deduce din modificarea competenței materiale a tribunalelor și curților de apel pot fi sintetizate astfel:

- Aplicarea criteriului valorii în litigiile comerciale duce la: restrângerea competenței judecătorialelor, deoarece, în această materie, judecătorialele nu mai au nici o competență; sporirea competenței tribunalului, ca primă instanță, dar restrângerea ei ca instanță de apel; sporirea competenței curților de apel ca primă instanță și instanță de recurs; restrângerea competenței Curții Supreme de Justiție ca instanță de recurs;

- În materie civilă, aplicarea aceluiași criteriu, conduce la creșterea numărului de cauze care vor fi soluționate de judecătoriale în primă instanță și a celor care vor fi judecate în apel de tribunale, iar în recurs de către curțile de apel, precum și la restrângerea competenței Curții Supreme de Justiție ca instanță de recurs;

- În materia conflictelor de muncă, sporește competența de primă instanță a tribunalelor, se reduce competența lor ca instanță de recurs și sporește competența curților de apel ca instanțe de recurs (a se vedea și Legea nr. 168/1999, astfel cum a fost modificată prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 138/2000⁶);

- În materie de contencios administrativ: se extinde competența de primă instanță a tribunalelor; se reduce competența curților de apel în primă instanță, dar se extinde competența ca instanță de recurs; se reduce competența Curții Supreme de Justiție ca instanță de recurs.

Ca o concluzie generală se conturează o restrângere a competenței materiale a Curții Supreme de Justiție, soluție care nu este în concordanță cu prevederile art. 1 alin. 2 din Legea nr. 56/1993, republicată, potrivit căreia „Curtea Supremă de Justiție urmărește aplicarea corectă și unitară a legilor de către toate

⁶ Competența Curții Supreme de Justiție s-a diminuat și în această materie, deoarece legea specială a trecut cererile de suspendare a grevelor în competența curților de apel, iar hotărârile acestora sunt irevocabile.

instanțele". Această atribuție se poate realiza numai prin soluționarea recursurilor, aproape în totalitate, de către instanța supremă. Aceasta era regula și la noi în perioada interbelică⁷, aceasta este regula și în prezent în Franța și Belgia, țări cu care legislația noastră procesuală are numeroase asemănări⁸. Argumentarea Curții Supreme de Justiție, în sensul că și-ar îndeplini misiunea prin soluționarea recursului în interesul legii este departe de a convinge, mai ales că, în prezent, deciziile pronunțate nu mai au caracter obligatoriu. Și acest rol nu va putea fi îndeplinit nici prin modificarea reglementării privind recursul în anulare deoarece motivul nou-introdus este circumstanțiat.

3. *Cât privește aplicarea în timp a normelor privind competența*, art. 725 alin. 2 stabilește că „procesele în curs de judecată la data schimbării competenței instanțelor legal investite vor continua să fie judecate de acele instanțe. În caz de casare cu trimitere spre rejudecare, dispozițiile legii noi privitoare la competență sunt pe deplin explicabile”. Deci, spre deosebire de reglementarea din 1993, legiuitorul actual s-a oprit la o soluție mai practică, am spune tradițională, și anume că instanțele legal investite cu soluționarea cauzei în primă instanță, în apel sau în recurs, să continue judecata până la pronunțarea hotărârii. Numai în caz de casare cu trimitere spre rejudecare legea este de imediată aplicare și cauzele vor fi trimise instanțelor competente potrivit *noii legi*.

În schimb, sunt și rămân pe deplin aplicabile noile dispoziții legale privitoare la competența soluționării recursurilor declarate în materie comercială și în materia conflictelor de muncă împotriva hotărârilor pronunțate în primă instanță de judecătoria cu începere de la data intrării în vigoare a prezentei ordonanțe de urgență (2 ianuarie 2001), fiind aplicabile în aceste cazuri prevederile art. 725 alin. 1 potrivit cărora „*Dispozițiile legii noi de procedură se aplică, din momentul intrării ei în vigoare, și proceselor în curs de judecată începute sub legea veche*” (s.n., – *V.M.C., G.B., M.N.*). Așadar, cum potrivit noilor dispoziții legale în materie comercială tribunalul devine numai instanță de fond, *nemaiavând și competența de a soluționa recursuri în această materie*, în cazul proceselor în valoare de până la 10 milioane lei inclusiv soluționate de judecătoria, după 2 ianuarie 2001, recursurile împotriva acestor hotărâri nu vor fi soluționate de tribunale ci, în temeiul art. 725 alin. 1 C.pr.civ., *de către curțile de apel, ca instanțe de recurs*. Tot astfel, în cazul proceselor în materie comercială soluționate, indiferent de valoarea lor, de tribunalele legal investite la data intrării în vigoare a Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 138/2000, dacă sunt judecate după

⁷ A se vedea, pe larg, Gh. Nedici, C.-Gr. C. Zotta, *Recursul în casare*, București, Tipografia Ziarului „Universul”, 1935, p. 49–74.

⁸ A se vedea: R. Perrot, *Institutions judiciaires*, 4^e édition, Montchrestien, Paris, 1992, p. 178–186 și 554; J. Vincent, S. Guinchard, *Procédure civile*, 23^e édition, Dalloz, Paris, 1994, p. 878–884; A. Fettweis, *Manuel de procédure civile*, deuxième édition, Faculté de Droit de Liège, 1987, p. 542–547.

2 ianuarie 2001, hotărârile pronunțate vor fi recurate la instanța ierarhic superioară, în speță la curtea de apel, potrivit art. 725 alin. 1 coroborat cu art. 3 pct. 3 C.pr.civ., care dispune, în toate cazurile, că această instanță judecă în recurs „hotărârile pronunțate în primă instanță de tribunale în procesele și cererile în materie comercială”. Prin urmare, indiferent de valoarea litigiului, pentru procesele pendinte, competența soluționării recursurilor împotriva hotărârilor pronunțate de tribunale după 2 ianuarie 2001 va reveni curților de apel, iar nu și Curții Supreme de Justiție (în cazul litigiilor în valoare de peste 10 miliarde lei care ar fi fost de competența de primă instanță a curților de apel potrivit legii noi), întrucât regulile privind competența după valoare în această materie sunt aplicabile *numai la judecata în primă instanță și numai pentru cererile introduse după 2 ianuarie 2001*.

În mod asemănător, în materia conflictelor de muncă, dat fiind faptul că potrivit Legii nr. 169/1999 privind soluționarea conflictelor de muncă, cu modificările ulterioare (art. 61 alin. 1 și art. 78), hotărârile pronunțate de instanța de fond sunt definitive, deci nesusceptibile de apel, pe de o parte, și că, pe de altă parte, în temeiul Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 138/2000, tribunalul devine instanța de fond, *nemaiavând și competența de a soluționa recursuri în această materie*, este evident că și hotărârile ce se vor pronunța de către judecătorii în cauzele pendinte privind conflicte de muncă, aflate în curs de soluționare la data de 2 ianuarie 2001, vor fi recurate nu la instanța ierarhic superioară, ci direct la curtea de apel, singura instanță competentă de a soluționa recursurile în această materie, potrivit noilor reglementări.

III. STRĂMUTAREA PROCESELOR CIVILE

-De o importanță practică deosebită, deoarece acoperă o lacună și înlătură soluțiile diferite din doctrină și jurisprudență, este dispoziția introdusă la art. 40 alin. 5.

În cazul în care cererea de strămutare a fost admisă, instanța care a soluționat această cerere va înștiința de îndată instanța pe rolul căreia se află dosarul strămutat. În cazul în care această instanță a săvârșit acte de procedură sau a procedat între timp la judecarea cauzei, actele de procedură îndeplinite ulterior strămutării și hotărârea pronunțată sunt desființate de drept prin efectul admiterii cererii de strămutare, iar dosarul va fi trimis instanței stabilite prin cererea de strămutare.

Pentru a evita astfel de situații este necesar să reamintim că suspendarea judecării prevăzută de către art. 40 alin. 2 C.pr.civ. este facultativă numai pentru președintele instanței care este competentă să soluționeze cererea de strămutare. O dată ce cererea de suspendare a fost admisă și comunicată instanței la care se află dosarul aceasta este obligată să suspende judecata și să nu mai îndeplinească nici un act de procedură.

IV. PARTICIPAREA PROCURORULUI LA PROCESUL CIVIL

Formele de participare ale procurorului la procesul civil au rămas aceleași, dar Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 138/2000, într-o redactare mai potrivită, aduce unele nuanțări⁹.

În ce privește *declanșarea procesului civil*, art. 45 alin. 1 stabilește că „Ministerul Public poate porni acțiunea civilă ori de câte ori este necesar pentru apărarea drepturilor și intereselor legitime ale minorilor, ale persoanelor puse sub interdicție și ale dispăruților, precum și în alte cazuri expres prevăzute de lege”. Se observă, în primul rând, o diminuare a acestei atribuții, deoarece cazurile în care procurorul poate porni procesul civil au fost restrânse, înlocuindu-se formula „orice acțiune, în afară de cele strict personale”. Pe de altă parte însă, pentru categoriile la care se referă art. 45 alin. 1 câmpul de manifestare al procurorului s-a lărgit, deoarece el poate introduce și acțiuni strict personale, desigur dacă este vorba de drepturi și interese legitime ale acelor persoane. De exemplu, dacă mama copilului minor, în urma unei înțelegeri cu pretinsul tată, nu introduce acțiune în stabilirea paternității din afara căsătoriei, aceasta o poate face procurorul.

În ipoteza în care procurorul a pornit acțiunea, titularul dreptului la care aceasta se referă va fi, potrivit art. 45 alin. 2, introdus în proces și se va putea folosi de dispozițiile art. 246, art. 247 și art. 271–273 privind renunțarea la judecată și la dreptul subiectiv sau, după caz, privind tranzacția judiciară. De asemenea, titularul dreptului va putea cere continuarea judecării dacă procurorul și-ar retrace cererea. Această dispoziție trebuie corelată însă cu prevederile art. 45¹, text introdus prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 138/2000, potrivit căreia actele procesuale de dispoziție la care ne-am referit sau reglementate de alte dispoziții legale, făcute în orice proces de reprezentanții persoanelor prevăzute la art. 45 alin. 1, nu vor împiedica judecata, dacă instanța apreciază că ele nu sunt în interesul acelor persoane. Se pot evita, în acest fel, înțelegerile care s-ar face în detrimentul celor ocrotiți prin text.

Cea de-a doua formă de participare a procurorului la procesul civil, *punerea de concluzii*, este reglementată de art. 45 alin. 3, în concordanță cu decizia Curții Constituționale nr. 1/1995⁹. Astfel, procurorul poate pune concluzii în orice proces civil, în oricare fază a acestuia – judecată în primă instanță, în apel, în căile de atac extraordinare, în faza executării silite –, dacă apreciază că este necesar pentru apărarea ordinii de drept, a drepturilor și libertăților cetățenilor. Dreptul de apreciere aparține procurorului și el nu poate fi cenzurat de instanță sau de către părți. Procurorul nu mai are însă drept de apreciere, ci este obligat

⁹ Publicată în „Monitorul oficial al României”, partea I, nr. 66 din 11 aprilie 1995.

să se conformeze, atunci când legea prevede expres că participarea sa și punerea de concluzii sunt obligatorii (art. 45 alin. 4). Desigur însă, ca și până acum, în toate cazurile concluziile procurorului nu leagă pe judecător.

Cât privește *exercitarea căilor de atac*, art. 45 alin. 5 stabilește că, în condițiile legii, procurorul poate să exercite căile de atac împotriva oricăror hotărâri. Deci, procurorul poate ataca o hotărâre indiferent de felul acțiunii și indiferent dacă a participat sau nu la judecata procesului în care s-a pronunțat respectiva hotărâre, singura condiție fiind aceea de a acționa în condițiile legii. Acest câmp mai larg de acțiune se justifică prin faptul că exercitarea căilor de atac este forma tipică prin care procurorul poate semnală încălcarea dispozițiilor legale de către instanțele judecătorești, el fiind, potrivit Constituției, un „gardian” al ordinii de drept, al drepturilor și libertăților cetățenilor.

În legătură cu *cererea de punere în executare a hotărârilor*, dreptul procurorului a fost restrâns, în prezent el având posibilitatea să solicite acest lucru numai în cazurile prevăzute de art. 45 alin. 1, dacă este vorba de hotărâri pronunțate în favoarea persoanelor prevăzute la acel alineat.

V. CITAREA ȘI COMUNICAREA ACTELOR DE PROCEDURĂ

Unele precizări utile, care înlătură chiar soluții contradictorii din doctrină și jurisprudență, s-au adus prin ordonanță în legătură cu citarea și comunicarea actelor de procedură.

1. În privința comunicării cererilor și a tuturor actelor de procedură, art. 86 alin. 1 dispune că ea se va face din oficiu, prin agenții procedurali ai instanței sau prin orice alt salariat al acesteia, precum și prin agenți ori salariați ai altor instanțe, în ale căror circumscripții se află cel cărui a se comunica actul. În situația în care o instanță cere să se îndeplinească procedura de comunicare prin altă instanță, aceasta din urmă este obligată să ia, de îndată, măsurile necesare, potrivit legii, și să trimită instanței solicitante dovezile de împlinire a procedurii (art. 86 alin. 2). Se urmărește prin aceasta diminuarea comunicărilor neregulate, prezumându-se că agenții procedurali și salariații instanțelor vor îndeplini cu mai multă atenție procedura de comunicare. Dacă totuși comunicarea nu se poate face în condițiile arătate, ea se va face prin poștă, cu scrisoare recomandată cu confirmare de primire sau prin alte mijloace care asigură transmiterea textului actului și confirmarea primirii acestuia (art. 86 alin. 3). În legătură cu această ultimă modalitate, este de reținut că nu este suficientă confirmarea că s-a efectuat transmiterea prin fax, telex etc., ci este necesar ca la dosar să existe confirmarea primirii actului de către destinatar.

2. Cât privește modul în care se face citarea, în afară de abrogarea pct. 4 al art. 87 (referitor la obștile de moșneni sau de răzeși și la composesorate)¹⁰, s-au adus prin ordonanță câteva precizări:

- Persoanele juridice de drept privat, se vor cita prin reprezentanții lor, la sediul principal sau la cel al sucursalei ori, după caz al reprezentanței (art. 87 pct. 2). Trebuie precizat, față de redactarea textului, că și atunci când citarea se face la sediul sucursalei sau al reprezentanței, persoana juridică se citează prin reprezentanții ei legali, iar nu prin directorul sucursalei sau al reprezentanței. Înlesnirea se referă deci numai la locul unde se poate face citarea;

- Cei supuși procedurii reorganizării judiciare și a falimentului vor fi citați prin administratorul judiciar ori, după caz, lichidatorul judiciar (art. 87 pct. 5);

- Cei care se află în străinătate, având domiciliul sau reședința cunoscută, se citează potrivit procedurii înscrise în tratatele sau convențiile internaționale la care este parte România sau prin acte normative speciale și numai dacă ele nu prevăd o altă procedură, se citează printr-o citație scrisă trimisă cu scrisoare recomandată cu dovadă de primire. Dispozițiile art. 114¹ alin. 4 sunt aplicabile și deci pârâtul va trebui informat prin citație că are obligația să-și aleagă domiciliul în România, unde urmează să i se facă toate comunicările privind procesul (art. 87 pct. 8 alin. 1).

3. În privința înmânării citațiilor sunt de semnalat două modificări care sunt de natură să asigure celeritatea prin îndeplinirea corespunzătoare a comunicării citațiilor și celorlalte acte de procedură:

- În cazurile prevăzute de art. 87 pct. 1, 2, 3, 5 și 7, precum și în cele stabilite de art. 90 alin. 3, 4, 5 și 6 sau atunci când actul urmează să fie înmănat unui avocat sau notar public, înmânarea citațiilor și a tuturor actelor de procedură se poate face funcționarului sau persoanei însărcinate cu primirea corespondenței, care își va arăta în clar numele și prenumele, precum și calitatea, iar apoi va semna dovada (art. 91)¹¹. S-a înlăturat, în acest fel, controversa cu privire la necesitatea ștampilei, cerință greu de îndeplinit dacă înmânarea se făcea, după terminarea programului, funcționarului de serviciu sau portarului. Desigur

¹⁰ Dispozițiile art. 87 pct. 4 referitoare la citarea obștilor de moșneni sau de răzeși ori a composesoratelor prin mandatarii lor au fost abrogate, ca, de altfel, și prevederile art. 73, deoarece, în prezent, asemenea entități colective, care nu aveau personalitate juridică, trebuie să se reînființeze în asociații cu personalitate juridică, caz în care se vor aplica regulile de la citarea persoanei juridice prin reprezentanții ei legali (a se vedea, în legătură cu înființarea composesoratelor, a obștilor de moșneni sau de răzeși, art. 28 din Legea nr. 1/2000 pentru reconstituirea dreptului de proprietate asupra terenurilor agricole și celor forestiere, solicitate potrivit prevederilor Legii fondului funciar nr. 18/1999 și ale Legii nr. 169/1997, publicată în „Monitorul oficial al României”, partea I, nr. 8 din 12 ianuarie 2000).

¹¹ Deși textul nu se referă la executorii judecătorești, față de statutul lor actual, pentru identitate de rațiune comunicarea actelor de procedură trebuie să se facă în aceleași condiții.

însă că agentul procedural trebuie să urmărească satisfacerea exigențelor actualei text:

– Prin introducerea art. 92¹ s-a înlăturat posibilitatea citării prin afișare a persoanelor juridice, ca regulă. Într-adevăr, textul prevede că nici citarea și nici comunicarea altor acte de procedură nu se poate realiza prin afișare în cazul persoanelor juridice, precum și al asociațiilor sau al societăților care, potrivit legii, pot sta în judecată, cu excepția cazurilor în care se refuză primirea sau dacă se constată, la două termene consecutive, lipsa oricărei persoane la sediul acestora. Și în acest caz răspunderea agentului de procedură a crescut, evitându-se, în oarecare măsură, comunicările viciate.

4. Semnalăm, în sfârșit, noua reglementare a *termenului în cunoștință* conținută în art. 153 ale cărui prevederi, deși sunt clare, merită amintite din cauza implicațiilor practice neîndoielnice. Astfel:

– În primul rând, regula necitării părții în tot cursul judecării, precizându-se că ea cunoaște termenele ulterioare, a fost extinsă și la *partea care a depus cererea personal sau prin mandatar și care a luat cunoștință de termenul fixat de președinte sau de judecătorul de serviciu*;

– În al doilea rând, în afara cazurilor deja cunoscute și în vechea reglementare, regula termenului în cunoștință nu se mai aplică nici în cazul *militarilor în termen și al deținuților*, soluție întâlnită de altfel și în Codul de procedură penală (art. 291 alin. 7 și 8);

– În sfârșit, cât privește preschimbarea termenului luat în cunoștință sau pentru care au fost trimise citațiile, aceasta se poate face numai pentru motive temeinice și cu citarea părților. Citarea acestora se face în termen scurt, în camera de consiliu, soluționarea cererii fiind de competența, după caz, a președintelui instanței, a vicepreședintelui, a președintelui de secție ori a judecătorului care îl înlocuiește, dacă nu a avut loc nici o ședință de judecată, sau a completului de judecată, dacă judecata procesului a început. Se urmărește, prin aceasta, descurajarea practicii actuale ca preschimbarea termenului luat în cunoștință sau pentru care au fost trimise citațiile să se facă în mod arbitrar de către președintele instanței și fără cunoștința completului de judecată.

VI. PRIMIREA ȘI COMUNICAREA CERERII DE CHEMARE ÎN JUDECATĂ

În scopul evitării sesizării instanțelor cu cereri informale și înlăturarea, în acest fel, a acordării unor termene care ar afecta celeritatea, dispozițiilor referitoare la primirea cererii de chemare în judecată au fost completate, după cum urmează:

1. La primirea cererii de chemare în judecată președintele sau judecătorul care îl înlocuiește va verifica dacă aceasta întrunește cerințele prevăzute de

lege¹². Când este cazul, i se va pune în vedere reclamantului să completeze sau să modifice cererea, precum și să depună, în condițiile art. 113, copii certificate de pe toate înscrisurile pe care își întemeiază cererea. Reclamantul va completa sau modifica cererea de îndată, iar atunci când nu este posibil, cererea se va înregistra și i se va acorda reclamantului un termen scurt¹³. Dacă însă reclamantul nu este prezent, cererea fiind trimisă prin poștă, i se vor comunica în scris lipsurile ei și termenul până la care urmează să facă completările sau modificările necesare. În toate cazurile, acordarea termenului pentru completare sau modificare se face și cu mențiunea că neîndeplinirea obligațiilor în termenul stabilit poate atrage suspendarea judecării potrivit art. 155¹ (art. 114 alin. 1–3).

Potrivit art. 155¹, text nou-introdus, instanța poate suspenda judecata atunci când constată că desfășurarea normală a procesului este împiedicată din vina părții reclamante, prin neîndeplinirea obligațiilor prevăzute de lege ori stabilite la primirea cererii de chemare în judecată sau în cursul judecării. În încheiere instanța va arăta care anume obligații nu au fost respectate. La cererea celui interesat, reclamantul poate fi obligat și la despăgubiri pentru paguba creată prin amânare (art. 108³).

Textele (art. 114 alin. 3 și art. 155¹) urmăresc, desigur, să-l mobilizeze pe reclamant să aibă un comportament procesual firesc poziției sale, dar redactarea lor creează și unele nedumeriri. Ele se referă la suspendarea judecării, or, dacă sancțiunea intervine pentru necompletarea sau nemodificarea cererii de chemare în judecată în termenul acordat, încă nu este fixat termenul de judecată și nu ne găsim în etapa dezbaterilor, ci la începutul etapei scrise. Practic, ar însemna să nu se dea curs cererii de chemare în judecată. Dar cererea a fost înregistrată, s-a constituit dosar și textele se referă la suspendare. Ce va face președintele sau judecătorul care îl înlocuiește? Va fixa termen de judecată, urmând ca, la acest moment, să se examineze de către complet îndeplinirea cerințelor cu privire la cerere și necesitatea pronunțării suspendării? Un asemenea procedeu obligă însă pe președinte să comunice cererea părâtului, acesta să depună întâmpinare și deci să înceapă judecata. Practic nu s-ar realiza scopul urmărit de legiuitor, deoarece s-ar consuma și timp și bani, părâtul făcând și el cheltuieli (deplasare, angajarea unui avocat etc.) De aceea ni se pare că președintele (înlocuitorul său) ar putea să pronunțe suspendarea, prin încheiere, aplicându-se în mod corespunzător prevederile art. 339 C.pr.civ. Dosarul ar rămâne în nelucrare și, dacă înăuntrul termenului de perimare, reclamantul nu ar solicita reluarea judecării, în condițiile art. 155¹ alin. 2, președintele ar urma să dispună repunerea pe rol din oficiu, pentru ca un complet de judecată să constate perimarea.

¹² Cu privire la cerere și primirea ei, se vor vedea și modificările ce s-au adus art. 82, art. 83 și art. 109.

¹³ Soluția se aplică, desigur, și când reclamantul este prezent prin reprezentantul său, legal ori convențional.

Suspendarea este însă facultativă. Dacă președintele nu va dispune suspendarea judecării, ci fixează termen de judecată, se vor urma regulile obișnuite de judecată și completul nu va mai putea dispune suspendarea judecării pentru neîndeplinirea obligației de a completa sau modifica cererea de chemare în judecată, ci va lua alte măsuri prevăzute de lege. De exemplu, va pronunța anularea cererii de chemare în judecată pentru lipsa unor mențiuni, potrivit art. 133 C.pr.civ., sau va anula cererea pentru netimbrare în conformitate cu prevederile legii timbrului. Completul de judecată va putea dispune suspendarea judecării în temeiul art. 155¹ alin. 1 numai dacă desfășurarea normală a procesului este împiedicată de reclamant prin neîndeplinirea altor obligații prevăzute de lege sau stabilite în cursul judecării. De această dată încheierea de suspendare va fi supusă căilor de atac în condițiile art. 244¹ C.pr.civ.

2. O altă noutate vizează situațiile în care există coparticipare procesuală, fie mai mulți reclamânți, fie mai mulți pârâți. Desigur, nu au fost avute în vedere procesele în care există 2–3 reclamânți sau pârâți, ci acele procese, apărute în ultimul timp, care au ca părți zeci, sute sau chiar mii de persoane. De altfel, chiar art. 114 alin. 4 precizează că este vorba de situații în care există un număr foarte mare de reclamânți sau pârâți, când președintele instanței, ținând seama și de necesitatea de a asigura desfășurarea normală a activității de judecată, cu respectarea drepturilor și intereselor legitime ale părților, va putea dispune reprezentarea lor prin mandatar și îndeplinirea procedurii de comunicare a actelor procesuale numai pe numele mandatarului, la domiciliul sau sediul acestuia. Textul precizează că reprezentarea se va face, după caz, prin unul sau mai mulți mandatar, persoane fizice sau juridice, dispozițiile art. 68 și 114¹ aplicându-se în mod corespunzător. Dovada mandatului va fi depusă de către reclamant o dată cu cererea de chemare în judecată sau la termenul acordat de președinte în condițiile art. 114 alin. 2, iar de către pârât, o dată cu întâmpinarea.

3. Președintele instanței, de îndată ce constată că sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege pentru cererea de chemare în judecată (desigur atât elementele intrinsece, cât și condițiile extrinsece), fixează termenul de judecată pe care, sub semnătură, îl dă în cunoștință reclamantului prezent sau reprezentantului acestuia. Celelalte părți vor fi citate potrivit legii (art. 114¹ alin. 1). Desigur, dacă cererea de chemare în judecată a fost trimisă prin poștă se va cita și reclamantul. Potrivit art. 114¹ alin. 2, președintele va dispune, în același timp, să se comunice pârâtului, o dată cu citația, copie de pe cerere și de pe înscrisuri, punându-i-se în vedere *obligația* de a depune la dosar întâmpinare cel mai târziu cu 5 zile înainte de termenul stabilit pentru judecată. Cu ocazia fixării termenului de judecată la prima zi de înfațișare, președintele prin rezoluție va putea dispune citarea pârâtului la interogatoriu, precum și orice alte măsuri pentru administrarea probelor.

De asemenea, în condițiile stabilite de lege, președintele va putea încuviința, prin încheiere executorie, măsuri asigurătorii, precum și măsuri pentru asigurarea probelor ori pentru constatarea unei situații de fapt (art. 114¹ alin. 5 și 6).

4. Regula privind stabilirea primului termen de judecată a rămas aceeași și deci, potrivit art. 114¹ alin. 3, el se va stabili astfel încât de la primirea citației pârâtul să aibă la dispoziție cel puțin 30 de zile pentru a-și pregăti apărarea, iar în procesele urgente, cel puțin 5 zile.

Dacă pârâtul locuiește în străinătate, președintele va fixa un termen mai îndelungat. Noutatea constă în aceea că, prin citație pârâtul va fi informat că are obligația să-și aleagă domiciliul în România, unde urmează să i se facă toate comunicările privind procesul. Este o dispoziție care urmărește evitarea acordării de termene foarte lungi și amânările repetate. În cazul în care pârâtul nu se conformează obligației prevăzute de art. 114¹ alin. 4, comunicările se vor face prin scrisoare recomandată, recipisa de predare la poșta română a scrisorii, în cuprinsul căreia vor fi menționate actele ce se expediază, ținând loc de dovadă de îndeplinire a procedurii.

VII. ÎNTÂMPINAREA

Modificarea adusă prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 138/2000 nu vizează cuprinsul întâmpinării și nici condițiile de depunere, ci caracterul acesteia, întâmpinarea devenind obligatorie.

Este o soluție care a existat la noi ca regulă, până în anul 1952, și era explicată ca o măsură de simetrie, care-l puneă și pe reclamant în situația de a cunoaște apărările pârâtului, evitând surprizele la dezbaterile orale¹⁴. Mai întâi a fost înlăturată obligativitatea întâmpinării la tribunalele populare de raion, de oraș sau de raion orășenesc (echivalentul judecătoriilor de astăzi), iar apoi, prin modificarea competenței tribunalelor regionale prin Decretul nr. 344/1959 s-a ajuns practic ca întâmpinarea să nu mai fie obligatorie în fața primei instanțe¹⁵. În sfârșit, prin Decretul nr. 52/1969, în art. 118 s-a statornicit că întâmpinarea nu este obligatorie.

Soluția la care s-a revenit prin art. 118 alin. 1 – obligativitatea întâmpinării afară de cazurile în care legea prevede în mod expres altfel – este de natură să asigure egalitatea de mijloace, de „arme”, ceea ce dă satisfacție și exigențelor

¹⁴ A se vedea I. Stoenescu, Gh. D. Păduraru, G. V. Protopopescu, *Accelerarea judecăților*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Tiparul Românesc, București, 1947, p. 63.

¹⁵ Cu mult curaj pentru acea perioadă, în doctrină se sublinia că întâmpinarea era totuși utilă și necesară pentru pregătirea dezbaterii și rezolvarea mai grabnică a litigiului (a se vedea Gr. Porumb, *Codul de procedură civilă comentat și adnotat*, vol. I, Editura Științifică, București, 1960, p. 269).

prevăzute de art. 6 pct. 1 din Convenția (europeană) pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale pentru un proces echitabil.

Este firesc ca părțile să cunoască, de la început, pretențiile și apărările lor, precum și mijloacele de dovadă, iar despre acestea să fie informat și judecătorul, chiar înainte de începerea dezbaterilor. În acest fel, se evită amânările ulterioare și etapa dezbaterilor poate începe, după discutarea contradictorie, cu încuviințarea probelor și administrarea lor. Codul prevede însă și cazuri când întâmpinarea nu este obligatorie, cum ar fi procesele de divorț (art. 612 alin. 5) și cele privitoare la posesiune (art. 674 alin. 4).

Tocmai datorită importanței întâmpinării și pentru a realiza obiectivul consacării caracterului ei obligatoriu, art. 118 alin. 2 prevede, în mod expres, sancțiunea decăderii și consecința ei: pârâtul nu mai are dreptul de a propune probe și de a invoca excepții, în afară de cele de ordine publică. Desigur își vor găsi aplicare și prevederile art. 171 C.pr.civ. potrivit cărora partea decăzută din dreptul de a administra o probă va putea totuși să se apere discutând în fapt și în drept temeinicia susținerilor și a dovezilor părții potrivnice.

Important este de reținut că sancțiunea decăderii intervine dacă nu se depune în termenul prevăzut de art. 114¹ alin. 2, adică cu 5 zile înainte de termenul fixat pentru judecată și deci instanța nu este îndreptățită să acorde un termen pentru depunerea întâmpinării. Altfel, obiectivul urmărit de legiuitor ar deveni iluzoriu și tergiversarea judecății s-ar produce în continuare. O remarcă trebuie făcută pentru ipoteza în care, potrivit art. 114¹ alin. 3, primul termen de judecată se stabilește, datorită urgenței, astfel ca de la primirea citației pârâtul să aibă cel puțin 5 zile. Deoarece legiuitorul nu a prevăzut un alt termen pentru depunerea întâmpinării, ea se va putea depune direct la primul termen.

La alineatul 3 al art. 118 s-a introdus o dispoziție care să atenueze consecințele grave ale decăderii, pentru ipoteza în care pârâtul nu este reprezentat sau asistat de avocat. Constatând atare situație, președintele îi va pune în vedere pârâtului, la prima zi de înfățișare, să arate excepțiile, dovezile și toate mijloacele de apărare despre care se va face vorbire în încheierea de ședință, iar la cerere instanța va acorda un termen pentru pregătirea apărării și depunerea întâmpinării. În activitatea instanțelor acest text trebuie aplicat cu multă atenție, numai strict în ipoteza avută în vedere de el, pentru a nu se transforma într-un mijloc de tergiversare a judecății.

Potrivit actualei reglementări, întâmpinarea a devenit, ca regulă, obligatorie nu numai în fața primei instanțe, ci și în apel (art. 289 alin. 2), în recurs (art. 308 alin. 2), în contestația în anulare (art. 320 alin. 2) și în revizuire (art. 326 alin. 2).

VIII. ROLUL PĂRȚILOR ȘI AL JUDECĂTORULUI ÎN PROCESUL CIVIL

Articolul 129, în redactarea ce i s-a dat prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 138/2000, consacră cu mai multă claritate rolul pe care părțile și judecătorul îl au în procesul civil.

Pornind de la concepția că procesul civil este, în primul rând, un proces al intereselor private, art. 129 alin. 1 consacră elemente ale sistemului acuzatorial, prevăzând că părțile au îndatorirea ca, în condițiile legii, să urmărească desfășurarea și finalizarea procesului. Ele au și obligația să îndeplinească actele de procedură în condițiile, ordinea și termenele stabilite de lege sau de judecător, și să-și exercite drepturile procedurale cu bună-credință și potrivit scopului în vederea căruia au fost recunoscute de lege (art. 723 alin. 1), precum și să-și probeze pretențiile și apărările.

Încă de la începutul secolului al XX-lea și-au făcut apariția elemente ale sistemului inchiuzitorial, în care judecătorul, ca exponent al unui serviciu public al statului, ocupă locul central, pentru ca, în prezent, să existe un compromis între cele două sisteme, cu progrese însă în direcția procesului inchiuzitorial. Acest proces a fost semnalat în perioada interbelică și în doctrina de la noi¹⁶, iar în doctrina occidentală recentă¹⁷ se afirmă că, specific prezentului, este justiția dialogului, iar judecătorului-arbitru i se substituie judecătorul-antrenor. Altfel spus, judecătorul *trebuie să aibă un rol activ*, deoarece el este nu numai protectorul intereselor private, ci și păzitorul legii¹⁸. Ideea că rolul activ al judecătorului ar fi de sorginte comunistă nu are temei, deoarece textele de bază erau preluate din Legea accelerării judecăților din 1943 și ele corespundeau evoluției din celelalte țări. Așa fiind, Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 138/2000 nu putea să înlăture acest principiu, care, potrivit art. 129, se manifestă sub mai multe aspecte:

– Judecătorul, în tot cursul procesului, conduce desfășurarea acestuia, veghează la respectarea dispozițiilor legale și are puterea de a fixa termenele și de a ordona măsurile necesare judecării cererii (art. 129 alin. 2 teza 1);

¹⁶ A se vedea M. Djuvara, *Teoria generală a dreptului* (Enciclopedia juridică). Drept rațional, izvoare și drept pozitiv, Editura All, București, 1995, p. 93; E. Herovanu, *Principiile procedurii judiciare*, I, Institutul de Arte grafice „Lupta” N. Stroilă, București, 1932, p. 344–347.

¹⁷ F. Ost, *Jupiter, Hercule, Hermes: trois modèles du juge*, în lucrarea „La force du droit. Panorama des débats contemporains” (coordonator P. Bauretz), Éd. Esprit, Paris, 1991, p. 267; F. Ost, *Quelle jurisprudence, pour quelle société?*; J. van Compernelle, *Crise du juge et contentieux judiciaire civile en droit belge*; R. Perrot, *Les pouvoirs du juge dans le procès civil*, în lucrarea J. van Compernelle, „Théorie et pratique de la fonction de juger. Schéma du cours et notes de lecture”, Université Catholique de Louvain, Faculté de Droit, 1990–1991, p. 157–159, p. 166 și p. 212–213.

¹⁸ E. Herovanu, *op. cit.*, p. 346.

– În cazul în care părțile nu sunt asistate sau reprezentate de avocat sau de mandatarii prevăzuți la art. 68 alin. 5 (doctori sau licențiați în drept când sunt mandatarii în pricinile soțului sau rudelor până la al patrulea grad inclusiv), judecătorul le va da îndrumări cu privire la drepturile și obligațiile ce le revin în proces (art. 129 alin. 3)¹⁹;

– Judecătorul este în drept să ceară părților să prezinte explicații, oral sau în scris, cu privire la situația de fapt și motivarea în drept pe care acestea le invocă în susținerea pretențiilor și apărărilor lor, precum și să pună în dezbateră părților orice împrejurări de fapt ori de drept, chiar dacă nu sunt menționate în cerere sau în întâmpinare (art. 129 alin. 4);

– Judecătorii au îndatorirea să stăruie, prin toate mijloacele legale, pentru a preveni orice greșală privind aflarea adevărului în cauză, pe baza stabilirii faptelor și prin aplicarea corectă a legii, în scopul pronunțării unei hotărâri temeinice și legale. Ei vor putea ordona administrarea probelor pe care le consideră necesare, chiar dacă părțile se împotrivesc (art. 129 alin. 5).

În îndeplinirea acestor atribuții, judecătorii sunt ținuti și de alte principii fundamentale. Astfel, art. 129 alin. 2 teza 2 prevede că judecătorul are îndatorirea să facă respectate și să respecte el însuși principiul contradictorialității și celelalte principii ale procesului civil, iar art. 129 alin. 6, în aplicarea principiului disponibilității care caracterizează procesul civil, stabilește că, în toate cazurile, judecătorii hotărăsc numai asupra obiectului cererii deduse judecătii.

IX. SUSPENDAREA EXECUTĂRII HOTĂRÂRIILOR

1. În principiu hotărârile de primă instanță nu pot fi puse în executare silită deoarece termenul de apel este suspensiv de executare, efect pe care îl preia, potrivit art. 279 alin. 5, și apelul declarat în termen. Cu toate acestea, prin excepție, există hotărâri de primă instanță care se bucură de execuție vremelnică, fie de drept (art. 278), fie judecătorească, pronunțată de către instanță (art. 280). Potrivit art. 280, debitorul poate solicita suspendarea executării vremelnice, însă, potrivit reglementării aduse prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 138/2000, numai cu dare de cauciune. Deci, spre deosebire de reglementarea anterioară, cauciunea este obligatorie, chiar și atunci când măsura suspendării s-ar dispune vremelnic prin ordonanța președințială. Legiuitorul a urmărit prin această soluție ca cererea de suspendare să nu se facă cu ușurință, numai pentru întârzierea satisfacerii drepturilor creditorului, recunoscute prin hotărâre.

¹⁹ Reglementarea anterioară, cuprinsă în art. 130 stabilea, fără vreo discuție, că judecătorii vor da părților ajutor activ în ocrotirea drepturilor și intereselor lor. Se constată deci o diminuare a rolului activ pe acest plan.

2. Recursul, fiind îndreptat împotriva unor hotărâri definitive, nu este, în principiu, suspensiv de executare. Potrivit art. 300 alin. 1, recursul suspendă executarea hotărârii numai în cauzele privitoare la strămutarea de hotare, desființarea de construcții, plantații sau a oricăror lucrări având o așezare fixă, precum și în cazurile anume prevăzute de lege. Dar, la cerere, instanța sesizată cu judecarea recursului poate dispune, motivat, suspendarea executării hotărârii recurate și în alte cazuri. Și de această dată noutatea constă în faptul că suspendarea, în alte cazuri decât cele prevăzute de art. 300 alin. 1, se poate face numai cu plata unei cauțiuni. Este o soluție firească deoarece creditorul este beneficiarul unei hotărâri definitive, care, de regulă, poate fi pusă în executare silită, chiar dacă împotriva ei se mai poate exercita recursul. Trebuie să se înțeleagă, după atâția ani de la modificarea Codului de procedură civilă în anul 1993, că instanța de apel este, în principiu, ultima în fața căreia pot fi îndreptate nedreptățile, deoarece, *pe calea recursului, se poate exercita numai un control suplimentar de legalitate*. În aceste condiții, este normal ca suspendarea executării să se acorde numai dacă debitorul manifestă seriozitate, concretizată în plata unei cauțiuni.

Potrivit art. 300 alin. 3, cauțiunea se va stabili, prin încheiere, cu ascultarea părților în camera de consiliu, scop în care acestea vor fi citate în termen scurt, chiar înainte de primul termen de judecată, dacă este cazul.

3. Și în cazul revizuirii, care, fiind și ea o cale extraordinară de atac, vizază hotărâri definitive și hotărâri ale instanțelor de recurs care evocă fondul, deci irevocabile, instanța poate dispune suspendarea executării hotărârii atacate, dar cel care solicită va fi obligat, potrivit art. 325, la darea unei cauțiuni. Motivarea este aceeași ca și în cazul recursului.

4. În sfârșit, pentru considerentele expuse la recurs, art. 330² alin. 1 prevede că, după introducerea recursului în anulare de către procurorul general al Parchetului de pe lângă Curtea Supremă de Justiție, la cererea părții interesate, instanța poate dispune suspendarea executării hotărârii atacate, dar este obligatorie cauțiunea, în cuantumul fixat de instanță. Cererea se poate soluționa și înainte de primul termen de judecată, în camera de consiliu, cu citarea părților și concluziile procurorului (art. 330² alin. 2).

5. În toate aceste cazuri cuantumul cauțiunii se fixează de către instanță, dar dezbateri contradictorii sunt necesare numai în cazul recursului și a recursului în anulare.

Dacă instanțele își vor exercita cu simț de răspundere această atribuție și vor stabili cauțiuni corespunzătoare specificului speței și nu cauțiuni modice, cu siguranță vor fi descurajate acele cereri care sunt introduse numai în scop de șicană, dar care împovărează rolul instanțelor și activitatea judecătorilor.

6. În cazul suspendării execuției vremelnice și al executării hotărârii atacate cu recurs în anulare, art. 280 alin. 3 teza a doua și, respectiv, art. 330² alin. 1

teza a treia prevăd că dispozițiile art. 403 alin. 3 sunt aplicabile, iar art. 300 alin. 3 teza a doua din materia recursului și art. 325 alin. 1 teza a doua din materia revizuirii stabilesc că dispozițiile art. 403 alin. 3 și 4 se aplică în mod corespunzător. Despre ce este vorba?

Prevederea aplicabilă în toate cazurile – art. 400 alin. 3 – dispune că asupra cererii de suspendare instanța se pronunță printr-o încheiere, care poate fi atacată cu recurs, în mod separat.

Pentru recurs și revizuire este aplicabilă și dispoziția din alin. 4, potrivit căreia, în cazuri urgente, președintele instanței poate dispune suspendarea provizorie a executării pe cale de ordonanță președințială, până la soluționarea de către instanță a cererii de executare. Din ansamblul reglementării rezultă însă, fără nici un dubiu, că și în acest caz este necesară plata unei cauțiuni, dacă legea nu prevede în mod expres altfel.

X. ÎNDREPTAREA, LĂMURIREA ȘI COMPLETAREA HOTĂRĂRII

1. În ce privește îndreptarea hotărârilor, Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 138/2000 aduce aproape numai modificări terminologice, astfel că instituția are în vedere în continuare îndreptarea erorilor sau omisiunilor cu privire la numele, calitatea și susținerile părților sau a celor de calcul, precum și a oricăror alte erori materiale din hotărâri sau încheieri. Ele pot fi îndreptate din oficiu sau la cerere. Instanța se pronunță printr-o încheiere pronunțată în camera de consiliu, citarea părților rămânând la aprecierea instanței, în funcție de faptul dacă este sau nu necesar ca părțile să dea anumite lămuriri. În cazul hotărârilor, îndreptarea se va face în ambele exemplare originale ale hotărârii (art. 281). Dacă cererea a fost făcută de parte, ea nu poate fi obligată la plata cheltuielilor prilejuate de îndreptare.

2. O instituție-nou reglementată este aceea a lămuririi hotărârii. Potrivit art. 281¹, în cazul în care sunt necesare lămuriri cu privire la înțelesul, întinderea sau aplicarea dispozitivului hotărârii ori acesta cuprinde dispoziții potrivnice, părțile pot cere instanței care a pronunțat hotărârea să lămurească dispozitivul sau să înlăture dispozițiile potrivnice.

Cererea poate să fie formulată în termenul prevăzut de lege pentru declararea, după caz, a apelului sau recursului împotriva acelei hotărâri. Este de preferat această cale, care nu presupune deplasarea la sediul unei instanțe superioare și nici cheltuieli suplimentare, deoarece, potrivit art. 281³ alin. 2, părțile nu pot fi obligate la plata cheltuielilor legate de lămurirea hotărârii.

Instanța va rezolva cererea de urgență, prin încheiere dată în camera de consiliu, cu citarea părților. Aceasta se va atașa la hotărâre, atât în dosarul cauzei, cât și în dosarul de hotărâri al instanței.

În ipoteza în care suntem în prezența unei hotărâri rămase definitivă în instanța de apel sau prin neapelare ori de o hotărâre dată de instanța de recurs atunci când evocă fondul și aceasta cuprinde în dispozitiv dispoziții potrivnice care nu pot fi aduse la împlinire, împotriva ei se poate exercita calea de atac a revizuirii (art. 322 pct. 1). Pe de altă parte, dacă se constată, cu ocazia executării silite, că dispozitivul nu este clar și nu s-a utilizat procedura prevăzută de art. 281¹, se poate face contestație la executare, în condițiile art. 399 și urm. C.pr.civ.

3. Tot ca o noutate, art. 282² reglementează cererea de completare care urmărește aceleași obiective ca și cererea de lămurire, adică evitarea formulării căilor de atac, dar din alte motive. Astfel, dacă prin hotărârea dată instanța a omis să se pronunțe asupra unui capăt de cerere principal sau accesoriu ori asupra unei cereri conexe sau incidentale, se poate cere completarea hotărârii în același termen în care se poate declara, după caz, apel sau recurs împotriva acelei hotărâri, iar în cazul hotărârilor date în fond după casarea cu reținere, în termen de 15 zile de la pronunțare.

Cererea se soluționează de urgență, cu citarea părților, printr-o hotărâre separată care se atașează atât la hotărârea din dosarul cauzei, cât și la hotărârea din dosarul de hotărâri al instanței. Nici de această dată părțile nu pot fi obligate la plata cheltuielilor ocazionate de completare (art. 281³ alin. 2). Această procedură se aplică și în cazul în care instanța a omis să se pronunțe asupra cererilor martorilor, experților, traducătorilor, interpreților sau apărătorilor, cu privire la drepturile lor (art. 281² alin. 3).

Pentru omisiunea de a se pronunța asupra unei cereri, hotărârile definitive și irevocabile avute în vedere de art. 322 pot fi atacate și pe calea revizuirii (art. 322 pct. 3).

4. Cât privește regimul actelor pronunțate în cadrul celor trei proceduri, art. 281³ alin. 3 prevede ca încheierile pronunțate în temeiul art. 281 și 281¹, precum și hotărârea pronunțată potrivit art. 281² sunt supuse aceleași căi de atac ca și hotărârile în legătură cu care s-a solicitat, după caz, îndreptarea, lămurirea sau înlăturarea dispozițiilor potrivnice ori completarea. Soluția este o aplicare firească a principiului *accessorium sequitur principale*.